

<http://www.wienberg-larsen.dk/23966544>

Gustav Christensen:

Erindringer

Johs. Wienberg-Larsen fortæller: - Det er en stor glæde for mig, at jeg er kommet i forbindelse med Gustav Christensen, Egå Havvej, Egå. Vi har begge levet vores barndom i daværende Alling-Tulstrup kommune nær Ry.

- Gustav Christensen har nedfældet nogle af sine erindringer, som kan læses her nedenfor.

Han skrev blandt andet til mig:

"Din hjemmeside og siden din e-mail har givet anledning til, at min tidlige barndomstid til en vis grad er trukket frem i min bevidsthed - og oplevelser, som egentlig var gledet ud af hukommelsen, dukker frem igen og presser på for at blive formuleret i ord.

- Nok mest for min egen skyld, men også fordi jeg fornemmer, at du har en kærlig interesse for hjemstavns historie, vil jeg delagtiggøre dig i mit forsøg på at beskrive en del af min tilværelse i en såkaldt »småkårsfamilie«. Måske kan også mine børn og børnebørn få glæde af beretningen".

Jeg er født på et lille boelsmandssted - adressen er »Langmose«, Tørring Mark. Som navnet antyder, havde vi som nærmeste »nabo« en lang mose beliggende i dalstrøget umiddelbart syd for gården Kielsingård. Mosen bestod af pile- og ellekrat gennemskåret af større og mindre vandhuller - tørvegrave, der dels var gamle og ret tilgroede, og dels var så nye, at de stadig var i brug. Som yngste barn - efternøler - i en søskendeflok på 6 blev jeg bestandig belært om, hvor farlig mosen var. Alligevel er jeg plumpet i et par gange - jeg kan næsten smage det rødbrune mosevand endnu.

Min mor hed Ane Marie Sørine Christensen f. Sørensen. Hun var opvokset på stedet hos sine bedsteforældre som »uægte« barn af datteren Maren. Der kom også en søn til med samme status som min mors. Jeg husker min bedstemor som en rigtig sød - om end ret bestemt - dame, der, så langt jeg kan mindes, var et særdeles aktivt medlem af Frelsens Hær i Århus!

Jeg var helt sikkert hendes »kæledægge« - måske fordi hun øjnede visse muligheder for, at hendes yngste barnebarn kunne »blive til noget«. Hun forærede mig min første violin, da jeg var 8-9 år. Og senere, da hun ikke længere kunne klare grebene, fik jeg som teenager hendes guitar. Jeg er lidt glad for, at hun oplevede, at jeg fik fast ansættelse som lærer i Odense i 1953.

Min fars navn var Kristian Johannes Christensen. Han var på egnen kun kendt som Kristian Bødker (udtalt Bøker) - han var nemlig ældste søn af Rasmus Christensen, der som bødker i en menneskealder bl.a. fremstillede smørdritler til Søkilde Mejeri. Jeg har ofte som barn fået udpeget min fars fødehjem - et lille hus på østsiden af vejen over for mejeriet. Den dag i dag sidder altid i mit bælte den kraftige sølv(ur)kæde, som min bedstefar fik af mejeriet, da han havde leveret dritler i 25 (40?) år. Nu passer den hele tiden godt på min kære lommekniv!

Mine forældre blev gift i en meget ung alder - de var vist under 20 år. Mon ikke min ældste søster var på vej? De havde en meget hård tid de første år - bl.a. blev min far indkaldt som soldat, og da det jo var under 1. verdenskrig lå han inde i flere år med tjeneste hos den såkaldte sikringsstyrke. Senere overtog de stedet Langmose, og jeg har ladet mig fortælle, at de i løbet af tyverne ved hårdt slid fik oparbejdet et lille mønsterlandbrug - far havde på et vist tidspunkt 8 køer! Far kørte også i den periode mælk til Søkilde alle ugens dage. Imidlertid blev far og mor indfanget af den indremissionske vækkelse, der i de år gik over landet.

Én af sognets store gårdmænd bebrejdede da min far, at han kørte mælk på helligdagen, og så måtte det jo nødvendigvis stoppe! Dermed forsvandt en god indtægtskilde for et lille brug, og det begyndte at gå ned ad bakke - kulminerende i tredivernes krisetid, som jeg så tydeligt selv har oplevet.

Skolen i Vennely

Min skoletid tog sin begyndelse april 1939 i »betteklas« på Javngyde (Jaungyde) Markskole, der lå ved et lille vejkryds kaldet Vennely. Ud over skolen var her en købmandshandel, en smedje og en telefoncentral. De 2 km mellem hjemmet og skolen blev tilbagelagt til fods - på udturen mødte jeg som regel mine to yngste søstre for hjemadgående. De gik i »storeklas« på den tid. Vores lærer hed Alfred Christensen, og han havde hvervet som kirkesanger i Tulstrup Kirke, hvor lærer Per Sørensen fra Javngyde var organist.

Gustav på arbejde i tørvene - sammen med to nabo drenge.

Husker pastor Wienberg

Selv om hjemmets »åndelige næring« mest blev indtaget i Tørring Missionshus og senere fordøjet ved »samtalemøder« rundt om i hjemmene, havde mine forældre stor veneration over for kirken, og vi kom der meget ofte. Derfor husker jeg fra den tid pastor Ernst J. Wienberg.

Wienberg var jo vores sognepræst, og jeg har en nogenlunde klar erindring om, at han interesserede sig for vandrebevægelsen - de såkaldte »vandrefugle«. Jeg mener også at kunne huske, at Knudhule Vandrehjem blev skabt af ham - vi badede jo i søen lige overfor om aftenen i sommertiden.

Jeg har endnu min originale dåbsattest udfyldt og underskrevet af sognepræst Ernst J. Wienberg. Tydeligt i min erindring står den sørgelige nyhed om hans død. Stor var bekymringen i mit hjem for enken, Elly, og de fire børn. Og så ventede hun oven i købet en lille. Hvor lang tid der gik, ved jeg ikke, men »sorg blev til glæde vendt«, da det blev kendt, at barnet skulle op til »Ejnar Larsens«, der jo ikke selv var blevet velsignet med børn. Charlotte og Ejnar Larsen kendte jeg udmærket - bl.a. fra samtalemøderne. Ejnar Larsen husker jeg som en stor, rar og sindig mand, hvis sprog bestandig forblev en gåde for mig. Jeg oplevede det vist som en slags fynsk. Men når jeg genkalder mig det i dag, vil jeg snarere tro, at han talte en nordenfjords dialekt. Konen husker jeg ikke så nøje. Forbindelsen med »kredsen« i Alling-Tulstrup sogn blev svagere, da vi senere flyttede til Ry.

Mit barndomshjem

I mit hjem blev der talt et sprog, der vel kan betegnes som bredt midtjysk. Mest karakteristisk er det nok, at »ikke« hed »it« - og ikke som længere vestpå »æ« og nordpå det dybe »a«. Dialekten er ikke så forskellig fra den, jeg bruger, når jeg taler med indfødte her fra egnen omkring Egå - selvfølgelig mest folk på min egen alder eller ældre. I de situationer er det dejligt, at man aldrig har glemt sit egentlige »modersmål«.

De forskellige lokaliteter i hjemmets nærmeste omgivelser havde bestemte navne, som sikkert kun hjemmets indvånere helt forstod. Det lød jo flot, når vi sagde »omme i plantagen«. Den bestod såmænd kun af tre rækker elmetræer - ganske vist af en anseelig størrelse - plantet tæt op ad kostalden som læ mod den ofte barske vestenvind. Udtryk som »henne ved den store sten« - vi havde også noget, der hed »den bette sten« - er straks mere forståelige selv for udefra kommende. Når vi snakkede om »kjelden« (kilden?), mente vi den gamle, åbne brønd, som lå i hjørnet af toften - nu kun hjemsted for tudser og myggelarver, men stadig et farligt sted, som var absolut forbudt område for små børn. Benævnelsen »ved masten« har sin forklaring i det forhold, at vores nærmeste nabo - et lille gartneri midt i mosen - havde telefon og følgelig en telefonmast placeret i skellet op til markvejen, som førte om til os. Hos os var der hverken telefon eller »elektrisk« - vi klarede os fint med petroleum og adgang til naboens telefon i nødstilfælde.

I »krummet«

»Henne ved huset« er absolut uforståeligt, når man tænker på de faktiske forhold. En 2-300 meter henne ad markvejen - i »krummet« - med mosen til syd og bakken i nord lå en lille jordlod, hvor vi om sommeren plukkede jordbær og hindbær, og hvor der kunne avles

en smule kartofler til spisebrug. Her havde vist ligget et hus - efter sigende min tipoldefars oprindelige hjem - sidst brugt som en slags aftægtsbolig, efter at min oldefar havde rejst de tre små længer, som ejendommen dengang bestod af. Der var stort set ingen spor efter huset, men navnet var blevet hængende.

Vi skulle »hen til huset« - min mor og jeg. Jeg har vel været 4-5 år. Og vi skulle hente kartoflerne til middagsmaden. Gartnerens Ragnhild kom forbi, og noget har der vel altid været at snakke om - i hvert fald var jeg en stund overladt til eget tidsfordriv. Det bestod i at hugge den spidse greb i jorden og trække den op igen i en så hurtig takt som muligt - selvfølgelig med det resultat, at en af grebens grene smuttede ned og op igennem min højre fod - og den nye, brune gummisko. Konerne blev vel en anelse chokerede, og foden blev kigget efter - én lille rød plet for oven og én nedenunder var, hvad der kunne ses. »Den har heldigvis ikke ramt benet« blev der vist sagt, og »gummisålen har nok rensset spidsen«. Da vi kom hjem med kartoflerne fik jeg rigeligt med lapissalve på og en forbindelse om foden. Jeg mindes ikke at have været »til doktors«.

Men eftervirkningerne var nu ret voldsomme. I lang tid kunne jeg ikke støtte på højre fod og var derfor henvist til at humpe rundt inde i huset - hvilket var ret kedeligt. Det var i høstens tid. Vi havde kun slåmaskine, men naboen bag bakken mod syd havde netop anskaffet en selvbinder, og da han jævnlige fik lov til at gå på jagt i vores roemark, var han så flink at assistere med høstning af både byg og rug på vores små stykker. Ingenting kunne man følge med i fra stuehusets vinduer, men jeg måtte nødvendigvis opleve det moderne vidunder, der larmede rundt på marken med hele tre heste for. Min mor, der altid har haft sans og fornemmelse for andres behov, fandt på råd. Den gamle barnevogn, der ellers for altid var sat på loftet, kom frem igen. Jeg måtte lide den tort - skubbet og trukket af storesøstre og drillet som »bette dengse« - at sidde sammenfoldet i et for længst kasseret køretøj for at kunne få tilfredsstillende min nysgerrighed over for den moderne teknik. Oplevelsen var heldigvis stor nok til at bære forsmædelserne - og nysgerrigheden har aldrig forladt mig.

Cyklen

Jeg skulle lære at cykle. Det har nok været et års tid senere, og »tøserne« - det kaldte jeg dem, som gengæld for »dengse« - havde forlængst tilegnet sig denne færdighed. Vi havde ingen cykler selv, så hjælpemidlet var en stor, rusten damecykel, hvis styr kun havde svage antydninger af en tidligere forkromning og som absolut ikke havde mindste rest tilbage af håndtag. Den var naturligvis alt for stor - sadlen kunne ikke nås, pedalerne var for lange til de korte ben, og styret kunne kun holdes med et krampagtigt »underhåndsgreb«. Stående på pedalerne med én af tøserne som balanceholder gik det frem og tilbage ad den hullede markvej - nogenlunde, indtil farten på et tidspunkt blev for høj. Jeg fik en fornemmelse af, at sikkerhedsgrebet - trods højtidelige løfter - var sluppet. Jeg måtte se efter, og det medførte, som man kan sige sig selv, et styrt.

Et styrt, som skulle vise sig at være mere uheldigt end som så. Styret var røget ind i munden med det resultat, at mundvigen var flækket et par centimeter op ad kinden. Denne gang måtte vi »til doktors« - hvordan vi kom til Laasby, husker jeg ikke. Det har nok været bag på mors cykel eller på stangen hos far. Men jeg husker, at det gjorde helvedes ondt, da doktoren satte kinden sammen med klemmer.

Det blev en tid fuld af prøvelser. Min mund var kun en lille revne i venstre side, og enhver tyggebevægelse var udelukket. Synke kunne jeg næsten ikke, fordi det gjorde ondt i halsen. Ikke engang en ske kunne komme ind i munden, så min mor måtte igen finde på noget.

»Han skal jo have næring«, tror jeg hun sagde. Søstrene ejede et dukkestel, og kaffekanden herfra blev min redning. Tuden kunne komme ind, og forskellige søberetter blev opfundet - Mariekiks opblødt i vand eller mælk, havresuppe tilsat frugtsaft, kartoffelmos rørt op med lidt suppe og andre lidet spændende retter måtte jeg døjes med i lang tid. Det var ikke sjovt, når man kunne høre de andre knase sværen fra det stegte flæsk.

Om søndagen, hvor vi ofte fik hanekylling, var det ekstra slemt. Jeg holdt meget af lever, hjerte og kråse - for ikke at tale om kyllingelår. Og når disse herlige ting først måtte findeles og siden røres op til flydende kost, der kunne suges ind - ja, så gik fornøjelsen fløjten.

Doktoren havde lavet et fint stykke håndværk, viste det sig. Der blev stort set intet synligt ar efter klemmerne - kun indvendigt kan jeg den dag i dag mærke en lille forskydning, hvor flængen er groet sammen. Værre var det, at smerterne i halsen viste sig at stamme fra et grimt sår, som ingen havde været opmærksom på i skyndingen. Cykelstyret havde altså været længere inde - derinde, hvor det er særdeles ubehageligt at blive penslet med brintoverilte! Men det blev gjort trods voldsomme protester, indtil også det sår var helet.

Mosen

I mosen var der masser af liv - både over og under vandet. Jeg interesserede mig tidligt for alt levende. Fangede haletudser og salamandre, kiggede på rygsvømmere, vandkalve og guldsmedelarver, opfostrede en stakkels krageunge, der var faldet ud af reden, sneg mig så tæt på storken, at jeg kunne se den blinke med øjnene og så videre.

Jeg har nok været omkring 6 år - det var i hvert fald inden skolealderen - da jeg begyndte at spekulere på, om der mon var fisk i de gamle tørvegrave. Ingen kunne svare på mine spørgsmål om det emne, så jeg besluttede mig til selv at finde ud af det. Det blev starten på en livslang interesse for fisk og fiskeri. På en landejendom kan man jo altid få fat i en stump kyllingetråd, noget ståltråd og et godt langt stykke tækkegarn - udlængerne var jo tækket med stråtag. Af disse materialer fik jeg lavet mig et redskab, som jeg kaldte en ruse. Det var nu nærmest kun en pose på størrelse med dem, vi i dag bærer hjem fra brugsen. Så med rusen i den ene hånd og en gammel honningspand i den anden - som lystfisker er man altid optimist - af sted til et forud bestemt vandhul, som jeg mente havde en tilpas størrelse og dybde, og hvor man med rimelig sikker grund under fødderne kunne komme helt ud til kanten.

Lystfiskerglæder

Rusen blev slynget så langt ud som muligt og forsigtigt trukket hjem igen efter at være sunket ned til bunden. Der var ikke kastet mange gange, før den første fisk sprællede i posen. Oh, hvilken fryd!

Ingen lystfiskeroplevelse har vel siden været større. En flot karusse, så smuk som en guldfisk, blev forsigtigt lempet over i honningspanden, hvor den snart fik selskab af et par stykker mere.

Det var en stolt fisker, der vendte hjem med fangsten, og jeg fik vel også et par

anerkendende ord for min opfindsomhed - men mest husker jeg bebrejdelserne for ulydighed - jeg måtte jo ikke færdes alene i mosen. Men fiskene blev en skuffelse. Jeg havde vist forestillet mig, at jeg i lang tid kunne have samme glæde af dem, som jeg havde haft af haletudserne og krageungen. Men nej. Efter en times tid lå de til min store undren og ærgrelse med bugen i vejret, og jeg måtte modstræbende smide den ud til hønsene. Et par år eller tre senere havde jeg i én af min søsters skolebøger set en tegning af en fiskekrog. Jeg brugte en knappenål til at lave en efterligning, skar mig en hasselkæp, som forsynet med kinesertråd og korkprop fra en eddikeflaske gjorde fyldest som min første fiskestang, gravede regnorm op og drog så af sted til Knudå - her mente jeg, at der måske kunne fanges fisk. Det kunne der ikke, og fiskeriet fik lov at hvile, indtil jeg senere kom til at bo ved Knudsø.

Så langt fra alfarvej som vi boede, havde vi ikke megen kontakt til omverdenen. Selvfølgelig var der ingen radio i hjemmet, så vi måtte nøjes med, hvad vi kunne få ud af den daglige avis, Silkeborg Avis, som med posten nåede frem til os med en dags forsinkelse. Den blev bragt af Post Matisen - hans rigtige navn var vist Mathiasen - som fra Laven Station havde den lange rute ud forbi os.

Netop forbi, for han skulle ikke bringe posten helt til døren. Halvvejs fremme på sydsiden af mosen havde vi en postkasse. På en pæl var anbragt en simpel trækasse med et låg, hvis hængsler var et par remmestykker fra et gammelt seletøj. Det var min opgave fra bryggerstrappen at holde øje med posten, når han med den tunge posttaske over skulderen dukkede frem bag bakkekammen følgende et markskel ad noget, der efterhånden var kommet til at ligne en sti. Cyklen havde han anbragt ved en nabogård. Den var for besværlig at slæbe med til Langmosen, hvor der kun var os, gartneren Christian Balle, Anton Olsens, Karl Petersens og på tilbagevejen til cyklen Viggo Balles, der skulle betjenes. Hvis jeg var hurtig, kunne jeg nå frem til postkassen samtidig med Matisen. Det ville jeg gerne, for han var sådan en rar mand, der godt kunne give sig tid til en lille snak. Han havde næsten altid noget spændende at fortælle fra sin tur, og ud over avisen var der måske også post, der kunne bringe et pust med fra den store verden.

Den helt store dag oprandt en gang om året i begyndelsen af november. Den dag, da Matisens taske var ekstra proppet, fordi han medbragte julekataloget fra »Dahls Varehus«. Den tryksag var der næsten kamp om derhjemme, og mangen vinteraften gik med at studere alle de herlige sager, man kunne få, hvis man altså havde råd.

Det havde vi ikke! For der var også ind imellem anden post - post, som jeg hadede at bære hjem. Jeg har mange gange været fristet til at smide et brev med rude - særlig, hvis det var en blå konvolut - i mosen. Men jeg gjorde det heldigvis aldrig. Jeg vidste, at kuvertens indhold ville give anledning til stor diskussion mellem mine forældre. Jeg tror egentlig ikke, at de skændtes, men når bølgerne gik højt, blev det af en lille purk opfattet som skænderi - og hvis mor og far var uvenner, kom utrygheden og angsten for, at hele ens verden skulle falde sammen.

Det var trange tider i den del af trediverne, som jeg husker. Vi var engang kommet i gæld til mølleren i Tørring for noget såsæd og vist også kraftfoder til køerne. Samtidig var der »termin«, og jeg forstod, at nu skulle gælden betales, hvis ikke vi skulle væk fra ejendommen. Vi havde ikke mange køer tilbage, men trods det så mine forældre kun én mulig løsning: En ko måtte sælges! Jeg husker endnu med gru, hvordan jeg havde det, da

jeg så slagter Hartvig Jensen fra Tørring trække af sted med det kære dyr. Det var jo en bid af vores livsbetingelse, der forsvandt - om bag plantagen. Bedre blev det ikke, da min far, der bestemt ikke var noget handelstalent, fik hårde bebrejdelser af min mor for at have ladet koen gå for billigt.

Kærlige forældre

De økonomiske problemer i hjemmet og den disharmoni, som jeg følte, at de afstedkom, er sikkert årsag til det noget anstrengte forhold til penge, som jeg udviklede i de år.

Det var ikke ualmindeligt, at et fremmed menneske, som besøgte os - det kunne være en håndværker eller måske et familiemedlem - på et tidspunkt ville »gi' knejten en skilling«.

Da jeg selvfølgelig ikke havde hverken pung eller en sikker lomme, endte skillingen - som regel en 5-øre - gerne i min fars pung. Det fandt alle helt naturligt, hvad det selvfølgelig også var. Blot fik jeg den skøre ide, at det da vist aldrig blev mine penge.

Det var ganske uretfærdigt tænkt - jeg fik jo alle mine behov dækket af kærlige forældre. Både de materielle som mad, tøj, en is i ny og næ, et par bolcher hos købmanden osv. Og de emotionelle behov blev bestemt heller ikke forsømt. Men ikke desto mindre husker jeg tydeligt, at jeg engang, da tækkemanden spurgte, om jeg skulle have en 5-øre, frejdigt svarede: »Nei tak - a sammel it o peng«. Jeg gav vist også en begrundelse for det noget besynderlige udsagn. I hvert fald tog min far det meget fortrydeligt op, og jeg blev i stærke vendinger belært om, at så uopdragen kunne man ikke være.

Opdragelsen kunne godt være hård - som missionsfolk havde mine forældre meget faste principper for, hvad man kunne og ikke kunne. Men de fandt det ikke nødvendigt at gå over til »håndfaste metoder« - klø og lignende blev normalt ikke brugt. Kun et fast greb i overarmen, en kraftig sproglig revselse, der som regel indeholdt megen moralsk snak om forskellen på forkert og rigtigt, blev anvendt som midler til at lede os børn på rette vej. Jeg husker dog en enkelt episode som en undtagelse fra reglen. Det drejede sig om - én gang for alle - at slå fast over for mig, at man aldrig må lyve.

Jeg har nok kun været 3-4 år. Mor havde lånt en klat gær hos Gartnerens, og nu fik jeg den dejlige opgave at bringe det lånte tilbage. Det kunne give en rigtig god anledning til at lege lidt med Alfred - gartnerens ældste dreng, som var jævnaldrende med mig. Men da ens børn jo ikke skal være andre til besvær, havde jeg fået besked på kun at måtte blive der en halv time - med udtrykkelig ordre om selv at sige det til Ragnhild. Jeg har nok syntes, at så restriktiv behøvede man ikke at være, så uden at tænke på konsekvenserne meddelte jeg straks ved ankomsten, at jeg måtte blive i to timer. Vi havde en herlig leg, lige indtil den yngste af mine søstre kom for at hente mig. »Hvordan kunne du dog finde på det?« og »Du kan tro, mor er vred« og lignende, var hvad jeg måtte høre på vejen hjem. Allerede stortudende af anger og flovhed kastede jeg mig i skørterne på mor, der end ikke rejste sig op fra symaskinen, men blot med et raskt tag trak mine bukser ned og gav mig tre hårde klask i enden. Jeg tror, hun fældede en tåre, mens hun kort beordrede mig ind i seng - og der blev ved den lejlighed hverken sunget eller puttet.

Senere er jeg i min professionelle tilværelse ofte stødt på begrebet konsekvenspædagogik. Jeg sender så en tanke tilbage til barndommen og konstaterer for mig selv, at den form for pædagogik ikke er ny for mig.

- Hvad siger du så?

En anden episode endte noget dramatisk - ja, den kunne såmænd have udviklet sig til en tragedie. Det var på min 6 års fødselsdag - altså den 29. november 1937. Jeg havde fået lov til at invitere mine to bedste venner til fødselsdag. Alfred var ikke med, for jeg tror, at et mindre tiltalende træk hos mig var, at jeg følte mig overlegen i forhold til ham - og så bliver man jo ikke bedste venner. Nej, det var hans to fætre Jens Erik og Povl Verner Balle.

Povl Verner var lidt ældre end vi to andre, og han var rigtig spændende at komme sammen med. Han havde en utrolig fantasi og fandt altid på de mest eventyrlige lege, selv om de hjælpemidler, vi havde til rådighed, var yderst beskedne. Den dag havde de en gave med til mig - en lille børnekop dekoreret med et billede af Ole Lukøje. Jeg blev oprigtig glad for koppen, men jeg nåede ikke at sige tak, før mit sind gik i baglås. Det kræver en forklaring. Når jeg fik noget forærende, sagde min mor eller far altid helt automatisk: »Og hvad siger du så?« Jeg vidste godt, at det var for at lære mig, at man selvfølgelig altid skal sige tak - men det havde jeg jo lært for længe siden! Og jeg kunne ikke holde ud at høre den bemærkning mere, så da den også ved denne lejlighed blev udtalt, inden jeg var kommet mig over glæden og overraskelsen ved gaven, blev jeg helt blokeret og nægtede pure at sige det, der forventedes af mig. Det var frygtelig pinligt, men jeg tror ikke, at andre end jeg selv blev klar over, hvor smertefuldt det var for mig. Jeg var jo ikke i stand til at forklare nogen, hvad der egentlig var galt. Selv var jeg helt bevidst om det. Hvad skulle min mor - så vred som hun var - stille op mod den genstridige og tilsyneladende uopdragne unge. Man vil jo nødtigt tabe ansigt og dermed demonstrere sin egen afmagt, når naboens børn er til stede, så der var kun ét at gøre: Jeg måtte tvinges. Trusler om at blive sat på loftet hjalp ikke, så derop måtte jeg. Op ad loftstrappen i bryggerset, gennem lemmen, som bestemt ikke var til at åbne ovenfra og så alene i det halvmørke loftsrum.

Det hjalp! Efter en tid var jeg mør og der kom et grådkvalt: »Jeg skal nok... jeg skal nok sige tak«. Så blev lemmen åbnet, jeg kom ned, og et »tak« blev fremstammet - jeg skulle oven i købet give hånd - og så var jeg tilgivet. Selv følte jeg hele seancen som et forsmædeligt nederlag.

Vi fik vel leget lidt, og på et tidspunkt trængte vi til at komme ud i den friske luft for at røre benene. Det var vinter. Et fint lag sne dækkede markerne, og frosten havde allerede forvandlet vandpytter og oversvømmelser til herlige glidebaner. Mosen var selvfølgelig forbudt, så en god stor »sø« i en lavning på pløjemarken blev valgt - her var jo næppe så dybt, at det kunne blive farligt.

Vi blev klogere. Et stykke fremme så jeg noget brunt stikke op gennem isen. I den tro, at det var en lille frossen top af pløjejorden, der var blevet synlig, styrtede jeg frem for at blive den første »på bjerget«. Men ak! Det brune var ikke jord, men blot en ansamling af brunfarvet skum. Og frosset skum er som bekendt ikke bæredygtigt! Jeg måtte en tur helt ned i det iskolde vand. Der var så dybt, at jeg ikke mærkede bunden. Men jeg har formodentlig sprællet heftigt med arme og ben i et forsøg på at holde fast i iskanten. Hvordan jeg kom op, husker jeg overhovedet ikke. Jeg var dog - og er den dag i dag - ikke spor i tvivl om, at det var vennerne, der havde fået tag i mig og på forunderlig vis fået bakset mig i land. Og sådan endte så den fødselsdag.

Kielsgårds tyr

Mine forældre havde ingen stor omgangskreds, og jeg husker ikke, at der blev dyrket nogen form for selskabelighed i hjemmet. Hvis vi endelig »havde fremmede«, var det mest familie på besøg, og der kunne gå lang tid imellem. Så var der selvfølgelig »samtalemøderne«, der gik på skift mellem de familier, der deltog i den specielle del af missionens virksomhed. Selv om der på egnen var mange missionsfolk, mener jeg, at det var ret få, der deltog i disse møder. Nogle af dem var ligesom mine forældre medlemmer af »Blå Kors«, som er navnet på den afholdsbevægelse, der er knyttet til Indre Mission. Vores berøringsflade med omverdenen var altså ret beskeden - vi kom faktisk ikke sammen med nogen af naboerne - og følgelig havde jeg, med ganske få undtagelser, slet ingen anelse om, hvordan gårdenes og ejendommenes stuehuse så ud indvendigt. Det var overladt til fantasien. Mest fantasi var nok knyttet til den store gård, der var vores nabo mod nord. Kielsingård var, om ikke ligefrem en herregård, så dog en meget stor gård, og mine forestillinger om livet sådan et sted har helt sikkert været præget af både myter og fordomme. Vi måtte overhovedet ikke sætte vores ben på gården. Vi fik at vide, at tjenestekarlene nærmest var nogle tilfældige landstrygere, der for en kortere tid tjente til livets ophold på gården, og at de bestemt ikke var af »Guds bedste børn«. Denne fordom blev for os børn bekræftet ved en meget dramatisk hændelse, hvis billeder har brændt sig uudsletteligt fast i min bevidsthed.

Kielsgård lå, set fra os, oven for bakken. Der var en skrånende græsmark ned mod skellet ind til vores jord - et skel, der udgjordes af en dyb grøft, der nok i sin tid havde ledt overskydende vand bort fra en tidligere mergelgrav, der også lå i skellet. Græsmarken var naturligvis indhegnet - dog ikke på et lille stykke ved selve vandhullet. Kreaturerne skulle jo have adgang til vand. På vores side var der heller ikke noget hegn, men en flad nedkørsel, der blev brugt, når markvognen efter en tør sommer skulle en tur i vandet, for at hjulene ikke skulle falde fra hinanden. Ude på midten var mergelgraven efter sigende meget dyb - så dyb, at det ville være livsfarligt, om nogen forsøgte at bade i den.

Det var midt på sommeren og søndag eftermiddag. En af de dage, hvor luften står helt stille og dirrer af hede, og der ligger en varmedis hen over mark og mose. Vi, mine søstre og jeg, fik tiden til at gå med at plukke og spise lidt solbær og stikkelsbær. Enten var vore forældre ikke hjemme, eller også sov de til middag. På Kielsingårds jord på den anden side af grøften gik én af gårdens tyre nok så fredeligt og græssede. Det var vi jo vant til, så selv om vi vidste, at det var et farligt dyr, tog vi ikke særlig notits af det. Pludselig skete der noget. To af karlene - de har nok kedet sig sådan en søndag eftermiddag - kom ned langs hegnet og begyndte på det groveste at drille og genere tyren. Tyren blev selvfølgelig rasende og udstødte forfærdelige lyde, alt imens den med forbenene hvirvlede jord og græstotter op om ørerne på sig selv. Den ene af karlene, som åbenbart skulle vise sig over for den anden, kravlede over hegnet og gik som en anden tyrefægter frem mod det ophidsede dyr, som om han troede, at han med sit blik kunne paralisere fjenden. Jeg har nok i skræk kigget væk et øjeblik, for det næste, jeg husker, var lyden af et højt brøl udstødt af den unge mand. Jeg så til min rædsel, at han lå på jorden med tyren over sig, mens den anden karl stod udenfor og hjælpeløst så til. Hvem hjalp den arme stakkel, der var ved at blive stanget ihjel af en rasende tyr? Ja, på det tidspunkt var jeg ikke i tvivl om, at det var Vorherre selv, der greb ind! På forunderlig vis lykkedes det for dyrplageren at få fat i tyrens næsering. Ved hjælp af den fik han rejst sig op, og ganske langsomt med den passiviserede tyr ved hånden kunne

han nu gå baglæns tilbage til hegnet, som han forcerede med et gesvindt spring. Karlene fortrak, og vi åndede lettede op. Men for tidligt viste det sig. De kom igen, og denne gang bevæbnet med en lang stang, hvortil der var bundet en tøjrkølle. Med den gav de sig til at banke løs på tyren, indtil den trak sig lidt tilbage, så de ikke kunne nå den hen over hegnet. Atter forsvandt de - kun for kort tid efter at dukke op igen, og denne gang på hesteryg inde i selve indhegningen. Det blev en forfærdelig jagt. Tyren var åbenbart bange for hestene. Op og ned gik det langs hegnet. Snart var tyr og ryttere meget tæt på - helt nede ved vandhullet, hvor vi knapt kunne se dem for bevoksningen. Snart var de oppe bag bakkekammen, så vi kun kunne høre lyden fra den efterhånden udmattede tyr og de galoperende heste. Sidste gang, da det gik nedover, har tyren formodentlig været totalt udmattet. Den styrtede direkte ud i mergelgraven, hvor vi kunne høre, at den højlydt plaskede rundt. Vi var rædselsslagne ved tanken om, at den måske ville gå i land på vores side. Hvad kunne der ikke ske, hvis en ophidset tyr pludselig kom til at gå frit omkring. Karlene fik sig vist også en forskrækkelse - i hvert fald forsvandt de lige så hurtigt, som de var dukket op. Det havde nok ikke været populært på gården, hvis det var blevet kendt, hvad de havde bedrevet. Og tyren - ja den sjoskede heldigvis lidt efter roligt op på det tørre. På den rigtige side.

Da vi i hjemmet fortalte om dramaet, fik vi besked om, at vi ikke måtte fortælle det til nogen. Nu har jeg så gjort det alligevel!

Det var grusomt nogle få år senere at høre om, at gårdens ejer var blevet dræbt af en tyr, og man kunne selvfølgelig ikke lade være med at få tanken: Var det den samme tyr?

En kummerlig tid

Den sidste del af trediverne blev en kummerlig tid, og jeg har ikke mange glade mindelser fra den periode. Krisen, der ramte bredt i samfundet, men som nok især var barsk for de små selvstændige brug uden kapital til at stå imod med, strammede til, og hverdagen blev en ustandselig kamp for at klare gælden og samtidig skaffe mad på bordet.

Først min mor, men senere også min far, var tvunget til at søge lønnet arbejde uden for hjemmet. Det hjalp dem selvfølgelig til at kunne imødegå et totalt økonomisk sammenbrud, men samtidig betød det, at de i forvejen svigtende indtægter fra landbruget yderligere formindskedes, idet pasning af marker og dyr i nogen grad kom i anden række - der var simpelt hen ikke kræfter og tid nok. Man kan sige, at driften af ejendommen, der oprindeligt udgjorde selve livsgrundlaget, blev sat på vågeblus i forventning om, at der måtte komme bedre tider. Det gjorde der imidlertid ikke - i hvert fald ikke så længe vi blev boende på stedet.

Min mor havde helt fra barnsben været dygtig til at sy. Hun havde en Singer symaskine af den slags, der kørte ved hjælp af en rem, et svinghjul og en vippepedal til fødderne. Jeg husker specielt, at hun syede utallige par kludesko til gavn og glæde for hele familien; men ud over det kom det meste af vores tøj til verden gennem symaskinen og mors snilde hænder. Det var oftest - i hvert fald for mit vedkommende - tale om omsyede bukser og trøjer, som vi havde overtaget fra mine ældre fætre i Ry og Laven.

Symaskinen opfattede jeg som et absolut uundværligt stykke inventar i hjemmet. Men også som et symbol på noget farligt - og spændende. Det skyldtes mine søstres emsige omsorg for, at jeg ikke kom dette monstrum for nært - og slet ikke, hvis jeg vovede mig op på

bordet. Hvorfor? Jeg fik forklaret, at jeg som 2-årig i et ubevogtet øjeblik var tumlet ind over maskinen og havde pådraget mig en dyb flænge i panden. De kunne selv vise mig det T-formede ar, som jeg i øvrigt beholdt næsten frem til voksenalderen. Men symaskinens sindrige mekanik optog mig, og mor måtte forklare dens indretning så langt, som min barnlige forstand kunne følge med.

Min mors evner som syerske gjorde det naturligt for hende at søge arbejde på konfektionsfabrikken i Alderslyst. Hun tog den 15-20 km. lange tur frem og tilbage på cykel alle hverdage – dengang også på lørdage. Jeg tror nok, at jeg syntes det var synd for mor, og jeg er helt sikker på, at jeg følte det var synd for mig at skulle undvære mor så meget, for jeg var i de år forfærdelig "morsyg" og var vel også godt forkælet. For at være sikker på, at jeg havde noget at stå imod med i løbet af dagen, vækkede min mor mig hver morgen inden hun tog af sted med en stor tallerken havregrød med mælk, sukker og ribsgele – serveret på sengen, så jeg bagefter kunne trække dynen op omkring ørerne og sove videre til det blev lyst.

Da der kom hård vinter, blev det for strengt for mor, og hun var nødt til at bo i et billigt værelse i nærheden af fabrikken og kun om søndagen, kom hun hjem. Den daglige husholdning var dermed overladt til mine søstre og til min far, som bestemt ikke var nogen ørn til madlavning. Han skulle en gang lave pandesovs til det stegte flæsk, men kom uheldigvis til at bruge kartoffelmel i stedet for flormel. Enhver kan tænke sig til resultatet. Det var også den vinter, hvor kartoffelkulen frøs, så kartoflerne blev søde og nærmest var uspiselige. Vi forsøgte os med kålrabi som erstatning. De andre kunne vel til nød spise lidt af roerne, men jeg kunne altså ikke få dem ned og måtte derfor nøjes med rugbrødstæringer, som dyppet i pandefedt sikkert nok har kunnet afgive tilstrækkelig næring.

Den yngste søster – hun har nok været 10-11 år – skulle passe potteplanterne og specielt sørge for at mors stolthed – en stor og gammel clivia – ikke fik frost. Det fik den. For den havde sin plads i vinduet i den pæne stue, som selvfølgelig ikke var opvarmet til daglig. Og planten var altså ikke blevet flyttet i tide. Min søster var ulykkelig og ville nærmest i panik forsøge at gøre skaden god igen, så hun tilførte i hast potten en rigelig portion kogende vand fra gruekedlen i komfuret. Hvis ikke væksten på det tidspunkt allerede havde tabt livsgnisten, så afgik den i hvert fald ved en hurtig – om end noget slatten – død.

Jaungyde Markskole - Vennely Skole - blev oprettet 1891 for at aflaste Tørring skole; den skulle dække Langmose, en del af Tulstrup mark, samt Kilsgård Teglværk, Mølle, Smedje samt Skovsrod øst for Flensted-vejen. A. E. Christensen, (f. 1898) var lærer i Vennely 1928-42. Her ægteparret Christensen omgivet af elever. Øverste række fra venstre: 1. Marie Sørensen, Tulstrup Nørregård. 2. Anna Olsen. 3. Vibeke Friis. 4. Erna Jacobsen, "Centralen", (Mary og Chresten); han kørte lillebil. 5. Gulla Christensen, bor nu i Sorring og er 81. 6. Edith Balle. 7. Gunda Christensen, Langmosen, bor nu i Ikast og er 79. 8. Arne Olsen. 9. Knud Erik Friis. Anden række fra venstre: 1. Elin - lærerens datter. 2. Emma Jensen. 3. Henry Olsen. 4. Verner Jacobsen. 5. Karen Bentsen. 6. Anna Jensen. 7. Nora Jensen. Tredje række fra venstre: 1 Minna Balle. 2. Signe Sørensen, (Damgården?). 3. Karen Sørensen, Rosenlund. 4. Fru Christensen. 5. Alfred Christensen. 6. Gustav Christensen, forfatter af erindringsberetningen, der på det tidspunkt endnu ikke var begyndt i skolen. 7. Gunnar Jacobsen, Centralen. 8. Eigil - lærerens yngste. Forreste række fra venstre: 1. Peter Thomsen. 2. Per, Niels Peter Pelsen. 3. Povl Verner Balle. 4. Jens Erik Balle. 5. Jørgen Friis. 6. Thorkild - lærerens næstældste. 7. Søren Petersen, Skovsrod. Billedet er fra 1938.